Colegiul economic A. D. Xenopol din strada Traian nr. 165, București – Date istorice și de arhitectură

A. D. Xenopol economic college in Traian street no. 165, Bucharest – Historical and architectural data

Florentina Murea-Matache
Institutul Național al Patrimoniului / Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu"
florentina.matache@gmail.com

Lucia Leca
Institutul Național al Patrimoniului
lecalucia@gmail.com

Cuvinte cheie

arhitectură de învățământ
școală
liceu
colegiu
comercial
economic
Legea Instrucțiunii Publice
strada Traian
strada Ștefan Mihăileanu
strada Plantelor
București
sec. al XIX-lea
sec. XX
Paul Gottereau
D. I. Nicolau
M. Mihalcea
Virginia Haret
I. Paxino

Keywords

educational architecture
school
gymnasium
high school
commercial
economic
Public Instruction Law
Traian street
Ștefan Mihăileanu street
Plantelor street
Bucharest
19th century
20th century
Paul Gottereau
D.I. Nicolau
M. Mihalcea
Virginia Haret
I. Paxino

Rezumat

Cu o vechime de peste 125 de ani, Colegiul A. D. Xenopol se numără printre cele mai vechi instituții de învățământ economic atât din București, cât și din întreaga țară. Trecând inițial în revistă începuturile și evoluția învățământului de profil din România, cercetarea se concentrează apoi pe contextul înființării primei școli comerciale de gradul I din București în imobilul din strada Traian. Este prezentat pe de o parte istoricul instituției, cu numeroasele sale etape determinate de permanentele schimbări legislative, pe de altă parte fiind atent semnalată fiecare nouă intervenție constructivă realizată în raport cu cerințele și necesitățile momentului. Aceste două direcții se găsesc în strânsă legătură pe parcursul întregului studiu, fiecare etapă arhitecturală contribuind la crearea ansamblului unitar de astăzi, de altfel un reper al fondului construit din zona în care se situează.

Abstract (EN)

With a history of more than 125 years, the A. D. Xenopol College is among the oldest institutions of economic education both in Bucharest and in the whole country. Initially reviewing the beginnings and evolution of the professional education in Romania, the research then focuses on the context of the establishment of the first first degree commercial school in Bucharest in the building on Traian Street. On one hand is presented the history of the institution, with its many phases determined by the permanent legislative changes, while on the other hand, each new constructive intervention carried out in relation to the requirements and needs of the moment is carefully signaled. These two directions are closely related throughout the entire study, each architectural stage contributing to the creation of today's unitary ensemble, otherwise a landmark of the built background of the area in which it is located.

Fig. 1 Corpul principal văzut dinspre intersecția străzilor Traian și Ștefan Mihăileanu - 1941

Intro

Cercetarea de față a fost realizată cu scopul de a fundamenta din punct de vedere istoric, arhitectural, artistic și memorial valorile Colegiului economic A. D. Xenopol din strada Traian nr. 165, București, înscris în Lista Monumentelor Istorice din România (LMI) cu codul B-II-m-B-19804, în vederea stabilirii restricțiilor și permisivităților de intervenție pentru un viitor proiect de modernizare a liceului.

Pentru trasarea în timp a evoluției istorice, arhitecturale și urbanistice a imobilului au fost folosite surse bibliografice, surse de arhivă, dar și surse cartografice, acestea permițând stabilirea parcursului întregii existențe a liceului, de la construirea primului corp de clădire și trecând prin majoritatea etapelor sale de extindere. În completarea surselor identificate, studiul cuprinde și o parte de analiză arhitecturală, bazată pe cercetarea *in situ* a imobilului, cu scopul constatării situației din teren, a împrejurimilor, înțelegerii clădirii, cât și a determinării caracteristicilor arhitecturale ce se păstrează în prezent.

Context istoric

Începuturile învățământului economic în România

Colegiul A. D. Xenopol are o vechime de peste 125 de ani, prag important sărbătorit de către instituția de învățământ în primăvara anului 2020. Istoria sa este în strânsă legătură cu începutul învățământului economic în România, ce are loc în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și se datorează domnitorului Alexandru Ioan Cuza prin acțiunile sale de modernizare a societății românești.

Deși aflată la tron pentru o perioadă relativ scurtă, de doar șapte ani, domnia lui Cuza se dovedește a fi una a marilor reforme, adoptând în legislația românească coduri moderne, realizate, în mare parte, pe baza modelului francuzesc și a celui belgian. Printre acestea se numără codul civil, codul penal, dar și legi care privesc alfabetul latin sau învățământul modern[1]. Astfel, pe data de 25 noiembrie 1864 este promulgată Legea nr. 1150 asupra instrucţiunii a Principatelor-Unite-Române, cunoscută drept Legea Instrucțiunii Publice și care reglementează în 2 părți și peste 400 de articole, învățământul public din țara noastră. Secțiunea a III-a din prima parte a acestei legi este dedicată „scolelor reali", ce aveau ca scop „a da invetatura trebuinciosa pentru esercitarea unei arti seu profesiuni"[2]. În baza acestei legi urmau să se înființeze diverse școli de profil, printre care și școli comerciale în orașele București, Iași, Galaţi, Brăila, Ploiești, Craiova și Turnu-Severin. Erau p rimiți elevi cu vârste cuprinse între doisprezece și optsprezece ani, ce aveau deja absolvit ciclul primar. Durata studiilor era de patru ani, iar materiile ce urmau a fi studiate erau: limbile străine, drept comercial și maritim, aritmetică, calculul mintal și contabilitatea, geografia comercială, elemente de geometrie și desen liniar, elemente de fizică, chimie și mecanică, corespondența comercială, economia politică și dreptul administrativ, manipulațiuni aplicate la studiul mărfurilor

1 Neagu Djuvara, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, București, Editura Humanitas, 2013, pp. 261-264.

2 Legea Instrucțiunii Publice din 25 noiembrie 1864, Secțiunea III (129).

și la descoperirea falsificărilor[3]. Rămânea în responsabilitatea municipalităților locale ale fiecărui oraș în care urma să se înființeze o astfel de instituție de învățământ asigurarea localului școlii, a mobilierului, precum și a tuturor celor necesare bunei funcționări.

Se pare că în baza acestei legi a fost înființată, la data de 28 noiembrie 1864, prima școală comercială din București, ea adăugându-se celor deja existente în Ploiești, Craiova, Galați și Brăila[4]. Ulterior, la doar câțiva ani de la înființare, ea devine Școala Comercială de gradul II (superioară), cu „scopul instruirii teoretice și practice a elevilor, astfel încât aceștia să «posede la absolvire» aptitudinele profesionale necesare spre a deveni în societate «mari comercianți și industriași», cu un dezvoltat simț de orientare și inițiativă în domeniul comerțului intern și extern"[5].

Deși elaborarea Legii Instrucțiunii Publice a durat aproximativ cinci ani, s-a dovedit că aceasta conținea numeroase „neclarități și omisiuni", fiind nevoie, în deceniile următoare, de mai multe proiecte de lege menite a le repara. Astfel, „în intervalul de timp scurs de la aplicarea legii până în ajunul Primului Război Mondial, s-au redactat aproape 25 de proiecte pentru umplerea lacunelor și eliminarea confuziilor. Ritmul alert în care s-au făcut modificările nu a fost impus, însă, doar de carențele regulamentului, ci și de necesitatea adaptării sistemului educațional la realitățile și cerințele unei societăți dinamice, cum a fost societatea românească în a doua jumătate a secolului al XIX-lea"[6].

Înțelegând aceste lucruri, dar și pentru că economiei „îi lipseau atunci, nu marii comercianți, ci oamenii care să cunoască activitățile specifice legate de o bună circulație a mărfurilor, adică așa numiții «impegați comerciali»"[7], Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, P. P. Carp[8], a elaborat Legea de organizare a învățământului profesional, promulgată la 9 aprilie 1893, prin care se legiferează înființarea în București și Iași a unor școli comerciale de gradul I (inferioare), cu o durată a ciclului de studiu de trei ani. Conform acestei legi, sarcina înființării și organizării școlilor comerciale de gradul I urma să revină Primăriilor și Camerelor de comerț ale raioanelor în care acestea aveau să funcționeze[9].

Înființarea primei școli comerciale de gradul I din București și atribuirea pentru folosință a imobilului din strada Traian

O primă școală comercială de gradul I este înființată în București în anul 1894, pe baza reglementărilor prevăzute de Regulamentul de aplicare a legii din 1893, adoptat la data de 11 mai 1894. Noua școală comercială a început să funcționeze în același imobil în care își desfășura deja activitatea școala comercială de gradul II (superioară), situată la vremea respectivă pe B-dul Domniței nr. 3 (astăzi Bulevardul Hristo Botev nr. 17). Se pare însă că spațiul oferit nu putea asigura desfășurarea în bune condiții a ambelor școli, fiind necorespunzător și insuficient[10]. Această situație nu a fost singulară în epocă, statul aflându-se deseori în situația în care nu reușea să asigure condiții decente desfășurării cursurilor, mai ales în contextul dezvoltării rapide a învățământului și înființarea într-un interval de timp relativ scurt a unui număr foarte mare de școli. Principala dificultate era asigurarea unui sediu propriu pentru fiecare școală, autoritățile fiind nevoite să recurgă, timp de mai multă vreme, la varianta închirierii[11] sau, cum a fost cazul primelor școli comerciale din București, la împărțirea aceluiași spațiu. Situația se voia rezolvată treptat prin construirea, de către Stat, a unor clădiri speciale destinate învățământului[12].

Având în vedere dificultățile menționate mai sus, primul director al școlii, N. Idieru, a cerut Primăriei București și Camerei de comerț asigurarea unui spațiu propriu potrivit școlii, fie prin închiriere, fie prin cumpărare. Astfel, în ședința din 20 martie 1895 a Consiliului Comunal București, primarul orașului, N. Gr. Filipescu, hotărăște să atribuie școlii clădirea din strada Traian nr. 157, colț cu Bulevardul Pache Protopopescu. Se pare că imobilul era cunoscut în epocă sub numele de „Școala franceză", deoarece acolo se afla o clădire proiectată de arhitectul francez Paul Gottereau și construită între anii 1890-1891 de Societatea Franceză, pe un teren dat Societății tot de Primăria București cu scopul ridicării unui local de școală pentru elevii de origine franceză din capitală. Între timp, Societatea Franceză s-a desființat, iar clădirea din strada Traian, încă nefinalizată, a fost abandonată și vândută Primăriei pe suma de 87.000 lei[13].

Adresele între instituțiile Statului priveau necesitatea punerii la punct a clădirii pentru o bună funcționare continuă, în scurt timp începând lucrările de amenajare a clădirii prin antrepriza fraților Nicolau și sub coordonarea arhitectului șef din minister, Radu Nedelescu. Clădirea ce fusese destinată inițial Școlii Franceze, „părăsită și dărăpănată", avea să devină, pentru perioada sfârșitului de secol XIX, o școală modernă, deschizând astfel o primă etapă în istoria monumentului din strada Traian. Inaugurarea are loc la data 18 septembrie 1895 în cadru festiv, Școala comercială de gradul I din București deschizându-și pentru prima oară porțile în localul propriu. Clădirea punea la dispoziția elevilor și profesorilor, de-a lungul unor holuri largi, cinci săli mari pentru cursuri, încăperea pentru secretariat, cancelaria, încăperi pentru laborator, dotat cu echipamente aduse din străinătate, o bibliotecă și diverse anexe. Pentru a evidenția profilul economic, școala era amenajată cu etajere de sticlă pe care erau expuse mostre de mărfuri, produse indigene sau străine[14].

Evoluția imobilului din strada Traian pe parcursul secolului XX în concordanță cu evoluția învățământului economic în România

Încă de la înființare, școala a cunoscut o cerere mare, adeverindu-se necesitatea reală socială pentru studiul economic în România. Dezvoltându-se rapid și cu o mare notorietate în rândul elevilor, mai ales a celor proveniți din mediul rural și cu o posibilitate financiară redusă, școala a simțit nevoia extinderii cu un internat. Imobilul nu dispunea însă de spațiul necesar construirii unui internat sau a unui spațiu de recreere a elevilor. În consecință, conducerea școlii a cerut Primăriei București atribuirea unui teren viran din vecinătate în suprafață de 550 mp, cuprins între strada Ștefan Mihăileanu (la momentul respectiv cunoscută ca strada Liniștei) și strada Plantelor. Terenul solicitat este primit în anul 1902, Primăria alăturând celor 550 mp solicitați încă 285 mp, însumând astfel un teren nou cu o suprafață

3 *Idem*, Secțiunea III (216).

4 ***, *Grupul școlar economic administrativ „A. D. Xenopol" 1895-1995*, București, Editat de Banca Română de Comerț Exterior S. A., 1895, p. 8.

5 *Ibidem*.

6 Ioana-Maria Petrescu, *Eclectismul și arhitectura instituțiilor publice din București. Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, teză de doctorat, București, Universitatea de arhitectură și urbanism „Ion Mincu", 2011, p. 103.

7 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 8.

8 Pe lângă alte poziții ocupate de-a lungul carierei sale politice, P. P. Carp a fost Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor în perioada 18 decembrie 1891 - 3 octombrie 1895.

9 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 8.

10 *Ibidem.*

11 Ioana-Maria Petrescu, *op.cit.*, p. 104.

12 *Ibidem.*

13 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 9.

14 Dr. Ion. C. Mărculescu, Anuarul Liceului Comercial „Regele Mihai I" din București, pag. VI-VII, cf. ***, *Grupul școlar economic…*, p. 9.

totală de 835 mp, pe care școala îl va folosi pentru extinderile viitoare[15].

În data de 31 martie 1899 este promulgată o lege conform căreia școlile comerciale trec sub tutela Ministerului Instrucțiunii. O altă modificare în legislație care va sta la baza funcționării școlilor comerciale are loc în anul 1904, când apare Regulamentul pentru Școalele Elementare de Comerciu, elaborat de Spiru Haret, în calitate de ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice[16].

Următoarea etapă în dezvoltarea Școlii comerciale de grad I din București are loc în anii 1924-1925, când „s-a construit din economiile școlii, pe o parte din terenul de 835 mp donat de Primăria București, lăsându-se spațiu pentru curte, un modern internat cu o capacitate de 120 de paturi. A fost primul internat al unei școli comerciale din București"[17].

La 1 septembrie 1928, Școlii comerciale inferioare i se adaugă cursul superior, devenind astfel Școala comercială superioară și inferioară de comerț nr. 3. Școala își va schimba încă o dată numele în anul 1935. După demersuri începute de conducerea școlii pe lângă Ministerul Instrucțiunii încă din 1933-1934, în vederea primirii unei titulaturi care să fie în concordanță cu noul statut pe care îl avea în rândul instituțiilor de învățământ, școala primește numele de Școala comercială Marele Voievod Mihai, denumire oficializată pentru prima dată în procesul verbal din 30 ianuarie 1935 al Ședinței Comitetului școlar[18].

Școala cunoaște o nouă extindere în perioada 1929-1934, inițial prin mărirea corpului principal pe cele două niveluri deja existente și, ulterior, prin hotărârea ca, din „fondurile de rezervă și speciale ale școlii", să se realizeze supraetajarea clădirii. Decizia este luată în ședința din 20 mai 1934 a Comitetului școlar, Primăria sectorului II Negru aprobând supraetajarea cu etajul II la data de 27 august 1934. Totalul general al devizului s-a ridicat la suma de 2.900.000 lei și inaugurarea extinderii s-a făcut la serbarea de sfârșit de an din 1936[19].

O nouă schimbare legislativă are loc la data de 1 aprilie 1936 odată cu apariția Legii pentru organizarea învățământului comercial secundar, care „are ca scop să dea cunoștințele teoretice și practice necesare celor ce vor să devină comercianți precum și personalului întrebuințat în întreprinderile publice sau particulare cu caracter comercial, economic sau financiar"[20]. Ca urmare a acestei legi, la 1 septembrie 1936, Școala comercială superioară și inferioară de comerț „Marele Voevod Mihai" se transformă în Liceul comercial „Marele Voevod Mihai", durata de școlarizare fiind împărțită în două cicluri care se succedau, ciclul inferior (numit gimnaziu comercial), cu durata de studii de patru ani, și ciclul superior (numit liceu comercial), cu aceeași durată a studiilor de patru ani[21]. Liceul comercial a funcționat între anii 1936-1947, perioadă în care s-a dezvoltat constant, consolidându-și locul de seamă în domeniul învățământului economic din capitală. În anul 1942, denumirea a fost schimbată încă o dată din Liceul comercial „Marele Voevod Mihai" în Liceul comercial „Regele Mihai I". În perioada de funcționare a liceului a fost construit un nou corp de clădire (1938), cel aflat la intersecția străzilor Traian și Plantelor și care face legătura între corpul vechi și internat, întregindu-se astfel arhitectura Colegiului A. D. Xenopol așa cum este știut în prezent.

Istoria imobilului și implicit a liceului comercial din strada Traian începe să cunoască o perioadă sumbră începând cu deceniul al cincilea din secolul XX. O primă etapă grea se datorează cutremurului din noiembrie 1940, ce a produs pagube imense în capitală, clădirea școlii din strada Traian 165 fiind de asemenea grav avariată. În perioada următoare a fost nevoie de consolidări și reparații masive, continuitatea învățământului în clădire nemaifiind posibilă. Ca urmare, pe perioada lucrărilor ce au avut loc între 1940-1943, cursul superior a fost mutat la Liceul „Șincai", iar clasele inferioare și-au desfășurat activitatea în incinta școlii primare din strada Lânăriei.

Greutățile au continuat din pricina celui de Al Doilea Război Mondial, în continuare unitatatea de învățământ neputându-și derula activitatea în propriul local. În anii școlari 1943-1944 și 1944-1945, în imobilul din strada Traian a fost instalat Spitalul Militar nr. 287 Iași, iar cursurile școlii au fost mutate în clădirea Liceului „Mihai Viteazul" și a Școlii Ianculai[22].

Abia în anul universitar 1945-1946, Liceul comercial a revenit în propriul local din strada Traian, aici rămânând până în 1948, ultimul său an de funcționare, acei ani fiind însă greu de gestionat, după pierderile enorme suferite în timpul cutremurului și, mai ales, al Războiului.

Cea de-a doua jumătate a secolului XX este puternic marcată de instaurarea în forță a regimului comunist. Învățământul în cadrul Liceului comercial, ca de altfel din toate instituțiile statului, va răspunde noilor principii și ideologii, inspirate de sistemul de organizare al învățământului sovietic. „Chiar din luna octombrie 1948, pe baza Legii pentru reforma învățământului, liceul comercial a devenit «Școala medie tehnică de administrație economică» și s-a mutat în Calea Dorobanților nr. 32, în fostul local al liceului etatizat nr. 7, fost «Principele Carol», desființat între timp. Localul din Calea Dorobanți fiind neîncăpător pentru numărul mare de elevi, Școala medie tehnică de administrație economică s-a împărțit în două unități școlare similare, dar independente una de alta: Școala medie tehnică de administrație economică nr. 1, cu sediul în Calea Dorobanți nr. 32 și Școala medie tehnică de administrație economică nr. 7, cu sediul în str. Alexandru Sahia nr. 16. Din anul școlar 1949-1950, ambele școli de administrație economică au fost preluate și tutelate de Ministerul Finanțelor."[23]

În următorii ani, învățământul economic, organizat inițial în școli medii tehnice financiare, apoi în școli tehnice financiare și ulterior licee comerciale, a suferit diferite modificări. În urma Decretului nr. 175/1948 privind reforma învățământului, s-a reglementat înființarea și funcționarea școlilor medii tehnice, stabilindu-se concomitent și categoriile acestor școli și ministerele de resort în competența cărora a căzut organizarea și conducerea lor. Astfel, Ministerul Finanțelor a organizat și a condus în țară 23 de școli medii tehnice financiare, din care 4 în București[24].

În cursul anilor 1954-1955, ca urmare a unor dispoziții „de partid și de stat", au loc noi schimbări în structura învățământului economic. Astfel, școlile medii tehnice financiare 1 și 2 (ambele de băieți) sunt comasate sub numele de Școala medie tehnică financiară de băieți, iar școlile medii tehnice financiare nr. 3 și 4 (ambele de fete) au fost comasate sub numele de Școala medie tehnică financiară de fete. La doar câteva luni de la comasare, ambele școli medii

15 *Idem*, p. 11.

16 Arhivele Statului, Direcția Generală, Fondul Monitorului Oficial, august 1904, cf. ***, *Grupul școlar economic…*, p. 11.

17 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 12.

18 *Ibidem*. Se citează pentru această informație Fondul „Liceul comercial Regee Mihai I" din Arhivele Statului, fond pe care nu am reușit să îl identificăm în timpul cercetării pentru acest studiu în inventarele Arhivelor Naționale.

19 *Ibidem*.

20 Arhivele Statului, Direcția Generală, Fondul Monitorului Oficial, aprilie 1936, cf. ***, *Grupul școlar economic…*, p. 22.

21 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 22.

22 *Idem*, p. 24.

23 *Idem*, p. 28.

24 *Ibidem*.

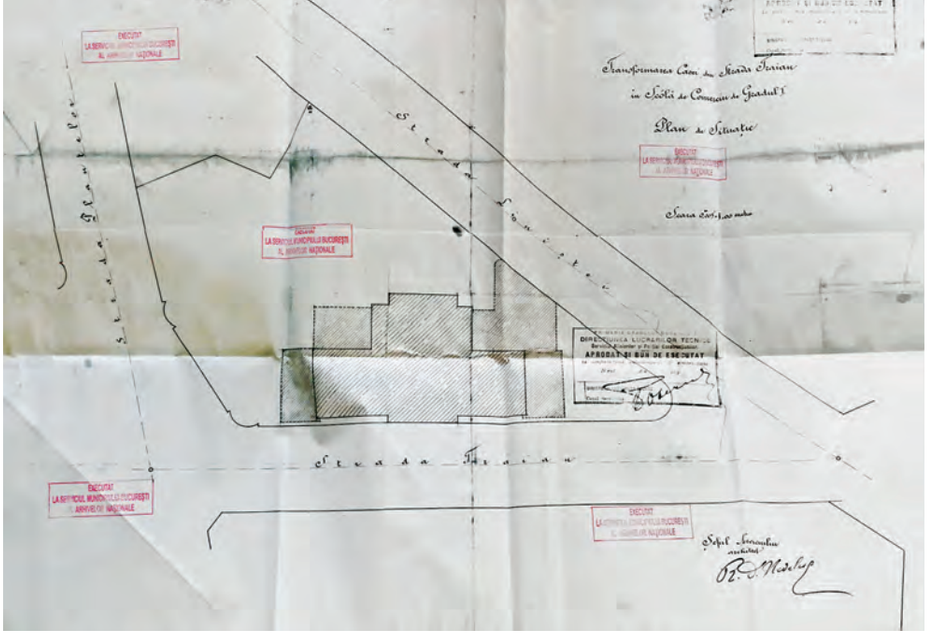

Fig. 2 Etapa 1895 - Plan de situație
Sursa: ANR-DMB, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 1205/1895

tehnice financiare au intrat în lichidare, încheindu-și existența până în 1958.

Între timp, din anul școlar 1955-1956, începe să funcționeze Școala tehnică financiară, care va exista până în 1968, cu o durată de școlarizare de doi ani. Din anul 1969 până în 1971 funcționează Școala de specializare postliceală, cu durata de doi ani, sub forma învățământului seral și fără frecvență[25].

Niciuna dintre școlile cu profil economic ce au existat între 1949-1971 nu a funcționat în imobilul din strada Traian 165, acestea având sedii în diverse alte imobile.

După cum reiese din publicația realizată cu ocazia centenarului Colegiului A. D. Xenopol din prezent, istoria școlii de până în anul 1966 a putut fi scrisă în mare parte datorită meritelor secretarului Virgil Angelescu, care vreme de câteva decenii, urmând instituția prin toate imobilele în care aceasta a fost mutată, a strâns și a păstrat cu grijă arhiva școlii, începând cu cea reconstituită a Liceului „Marelui Voevod Mihai". În anul 1966, acesta iese la pensie, iar, din păcate, în timpul cercetărilor realizate pentru studiul de față, documentele la care se face referire nu au putut fi identificate nici în arhiva actuală a școlii, nici în fondurile Arhivelor Statului[26].

O nouă schimbare în organizarea învățământului economic din România are loc odată cu promulgarea Legii nr. 2/1966. Ca urmare a acestei legi, începând cu anul școlar 1966-1967 sunt înființate „liceele de specialitate", printre care se numără și liceele economice. Liceul economic nr. 3 din București, succesorul Școlii tehnice financiare intrată în lichidare, a fost tutelat de Ministerul Finanțelor și a funcționat între anii 1966-1975 în localul din Calea Griviței nr. 2A. În 1975 s-a dispus preluarea tuturor liceelor cu profil economic de către Consiliile populare județene sau de către Consiliul popular al Municipiului București, acestea primind titulatura de licee economice de contabilitate și comerț. Tot în 1975 Ministrul Învățământului a dispus mutarea liceului în vechiul său local său din str. Traian nr. 165[27]. Pentru a putea reinstitui cursurile în vechea clădire, Ministerul Educației și Învățământului a alocat suma de 8 milioane de lei în 1976, în vederea realizării tuturor lucrărilor de reparație și modernizare necesare[28].

„Începând cu anul școlar 1976-1977, învățământul liceal a fost organizat astfel: pe treapta I clasele a IX-a și a X-a - și treapta a II-a clasele a XI-a și a XII-a și și-au diversificat profilurile. Din anul școlar 1977-1978, prin adresa ISMB nr. 5739/21 septembrie 1977, liceul se va numi Liceul economic și de drept administrativ nr. 3, cu profil economic și de comerț la treapta I, și cu profil de contabilitate și comerț, cu meseria lucrător în contabilitate și comerț, la treapta a II-a. Din anul școlar 1990 liceul se numește Grupul școlar economic administrativ și de servicii «A. D. Xenopol»"[29].

Date urbanistice și arhitecturale privind evoluția imobilului din strada Traian nr. 165

Cercetarea bibliografică și cea de arhivă au scos la iveală existența mai multor etape de construcție ale clădirii și împărțirea, în mare, în trei corpuri de construcție distincte din punct de vedere arhitectural, realizate în perioade diferite. Aceste cercetări au fost confirmate de analiza *in situ* a imobilului. Reconstituirea istoricului clădirii, prin prezentarea etapelor de construcție și a intervențiilor realizate de-a lungul timpului, are la bază, în primul rând corelarea datelor din documente - corespondență, proiecte (piese scrise sau desenate), autorizații etc. - cercetate în cadrul diverselor arhive consultate, precum și a informațiilor extrase din monografiile Colegiului.

• 1891 - Construcția inițială a clădirii pentru Școala Franceză

Prima etapă de construcție a actualului colegiu „A. D. Xenopol" este ridicarea, în anii 1891-1892(?)[30], a unei clădiri destinată localului Școlii Franceze din București. Conform monografiei păstrate a colegiului, construcția a fost proiectată de arhitectul francez Paul Gottereau, pe un teren dat de Primăria București Societății cu scopul ridicării unui local de școală pentru elevii de origine franceză din capitală[31].

Autorizația de construcție nr. 123, emisă la data de 30 noiembrie 1891, aprobă construirea unei „case cu două etaje lucrat de zid masiv și cu mortar de var acoperit cu metal conform planurilor prezentate și aprobate de Serv. Clădirilor". Casa urma să fie construită pe aliniere,

25 *Idem*, pp. 28-37.
26 *Idem*, p. 35.
27 *Idem*, p. 38.
28 *Idem*, p. 62.
29 *Idem*, p. 38.
30 Autorizația de construcție a fost emisă la data de 30 noiembrie 1891, rezultând, cel mai probabil, că edificarea efectivă a clădirii s-a întins, cel puțin, și pe parcursul anului 1892.
31 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 9.

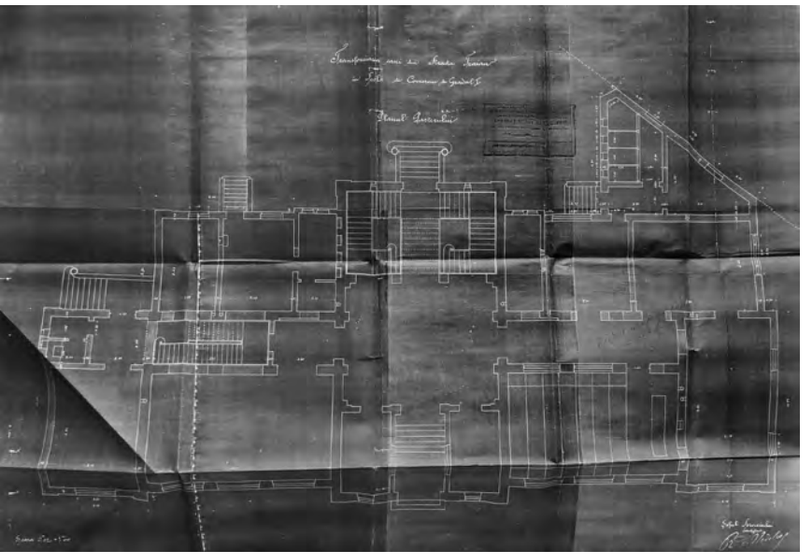

Fig. 3 Etapa 1895 - Plan parter
Sursa: ANR-DMB, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 1205/1895

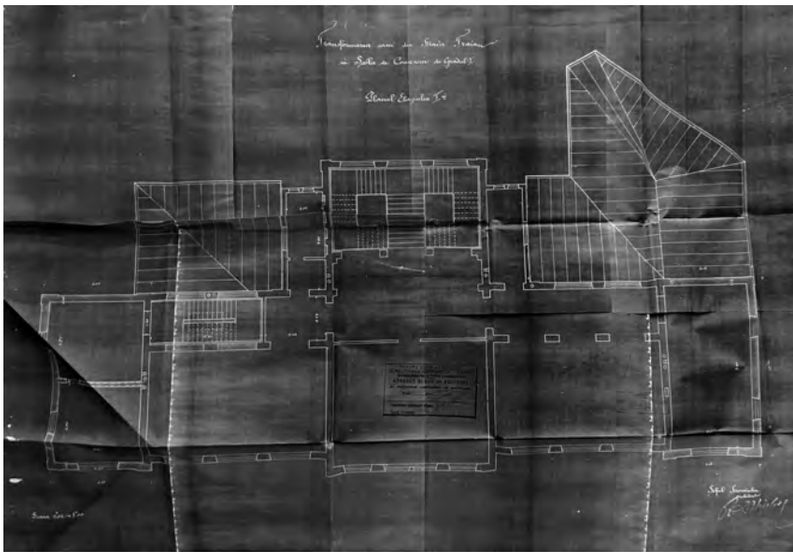

Fig. 4 Etapa 1895 - Plan etaj
Sursa: ANR-DMB, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 1205/1895

respectând o retragere de 6 m de la strada Traian[32]. Între timp, se pare că Societatea Franceză s-a desființat, iar clădirea din strada Traian, în stare nefinalizată, a fost abandonată și vândută Primăriei pe suma de 87.000 lei[33]. Partea desenată a autorizației de construcție nu a fost identificată în fondurile păstrate la Arhive, astfel că nu avem cunoștință de configurația spațială și nici de limbajul arhitectural exact al clădirii în această primă fază. Cu toate acestea, indicii privind arhitectura construcției la acel moment sunt date de planșele proiectului din 1895 - plan parter, plan etaj și plan de situație, care prevedea transformarea „casei" de la 1891 în local pentru școală comercială[34]. Planul de situație (fig. 2) la care facem referire pare să schițeze conturul exterior al clădirii inițiale peste care s-au suprapus extinderile propuse, în timp ce pe planurile celor două niveluri sunt marcate succint modificările de zidărie realizate. Conturul inițial îmbracă în mod clar un plan dispus simetric de-a lungul unui ax transversal și central de compoziție, configurare deseori întâlnită în epocă.

Având în vedere cele de mai sus, posibilitatea proiectării clădirii de către Paul Gottereau, așa cum reiese din monografia realizată la împlinirea a 100 de ani a liceului este una foarte mare și nu ar fi probabil eronat ca imobilul din această primă etapă să fie una realizată în stilul specific al academismului francez. Atribuirea proiectului lui Paul Gottereau este întărită și de originea franceză a arhitectului, cunoscut fiind faptul că acesta a colaborat în repetate rânduri cu beneficiari francezi[35] și a păstrat constant pe parcursul șederii sale în România legătura cu țara sa natală.

• 1895 - Reparații și extinderi realizate cu scopul transformării clădirii inițiale destinate Școlii Franceze în localul Școlii comerciale de gradul I din București

În anul 1895, primarul orașului, N. Gr. Filipescu, hotărăște să atribuie pentru funcționarea Școlii comerciale de gradul I din București clădirea din strada Traian (situată la vremea aceea la nr. 157), destinată inițial Școlii Franceze, dar nefinalizată și abandonată între timp. Școala comercială de gradul I, recent înființată cu un an înainte, funcționase temporar în același imobil în care își desfășura deja activitatea școala comercială de gradul II (superioară), situată pe B-dul Domniței nr. 3 (astăzi Bulevardul Hristo Botev nr. 17), însă că spațiul oferit nu putea asigura desfășurarea în bune condiții a ambelor școli, fiind necorespunzător și insuficient[36].

Se decide, așadar, mutarea ei într-un local propriu, cel din „strada Traian, colț cu Bulevardul Ferdinand, pe care Primăria l-a cumpărat de la Colonia franceză din București" și se pornesc toate formalitățile necesare pregătirii imobilului pentru noua funcțiune. Din adresa nr. 30077 din 18 aprilie 1895 a Ministerului Agriculturii, Domeniilor, Industriei și Comerțului către Șeful Serviciului de Arhitectură al Ministerului rezultă că pentru transformarea localului în școală comercială era prevăzută suma de 60.000 lei, ce urma să fie asigurată de Camera de Comerț. Școala avea nevoie de: „trei săli pentru clase, una sală de desesnu, un amfiteatru pentru lecțiunile de fisică și chimie, o sală pentru museul de marfuri și aparetele de fisică, o cancelarie a profesorilor, un cabinet al directorului, un birou al secretarului, una cameră de locuință pentru secretar, una camera pentru servitori și în fine locuința directorului, care va trebui să cuprindă: patru camere, una bucătărie, una cameră pentru servitor, una pimniță și o retiradă"[37].

În luna iunie 1895 este transmis Ministerului proiectul (fig. 2-4) cuprinzând modificările propuse astfel încât noul local să corespundă cerințelor solicitate, cât și un deviz realizat de antrepriza D. I. Nicolau pentru lucrările și materiale necesare, deviz conform căruia erau prevăzute atât reparații semnificative la clădirea existentă, cât și extinderi considerabile[38]. Șeful Serviciului de Arhitectură al Ministerului Agriculturii, Domeniilor, Industriei și Comerțului acceptă oferta antreprenorului, încheind cu acesta contractul nr. 5089/1895 și îl însărcinează cu supravegherea lucrărilor din partea Ministerului pe domnul Nicolae Georgescu[39]. În perioada imediat următoare firma de antrepriză execută lucrările solicitate, recepția finală fiind deja realizată în luna septembrie a aceluiași an 1895.

Din corelarea vastei corespondențe între Ministerul Agriculturii, Domeniilor, Industriei și Comerțului, firmele contractate și persoanele implicate în întreg procesul de transformare a localului din strada Traian în sediu de

32 Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 60/1891.

33 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 9.

34 Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 1205/1895.

35 Spre exemplu, Paul Gottereau realizează în 1875 proiectul pentru clădirea Societății Franceze, situat la intersecția străzilor Vămii și Boteanu cf. Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București - Fond PMB Serviciul Tehnic - Dosar 22/1875.

36 ***, *Grupul școlar economic…*, p. 9.

37 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul Agriculturii. Serviciul Arhitecturii 1889-1905, Dosar 3/1895, f. 1.

38 *Idem*, ff. 2-54.

39 *Idem*, f. 60.

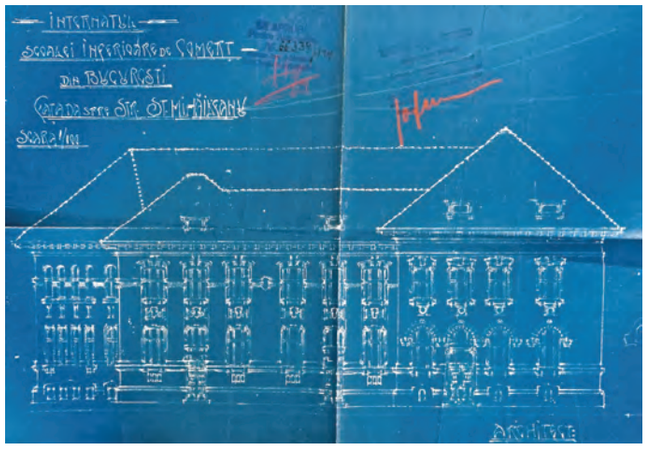

Fig. 5 Etapa 1925 - Fațada dinspre strada Mihăileanu
Sursa: Arhiva PMB, Fond PMB, Dosar 347/1924

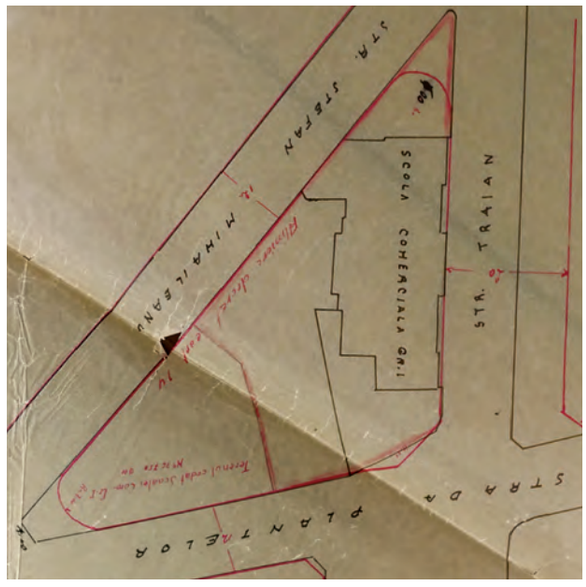

Fig. 7 Etapa 1925 - Plan de situație cu terenul cedat de primărie pentru construirea internatului
Sursa: Arhiva PMB, Fond PMB, Dosar 347/1924

școală, pentru care există un întreg dosar la Sediul Central al Arhivelor Naționale[40], cu planșele desenate ale proiectului, alăturate autorizației de construcție regăsită la Direcția Muncipiului București a Arhivelor Naționale[41], putem reconstitui aproape integral lucrările executate în acea etapă, de la configurația planului primei clădiri de la 1891, până la extinderile realizate în 1895.

Revenind la etapa 1895, mai trebuie menționat că în perioada de după finalizarea efectivă a intervențiilor realizate de firma lui Ion Nicolau, în școală au fost executate și alte lucrări- instalare gaz, apă, telegraf, sonerie etc., precum și reparații recurente care s-au întins până în anul 1898[42].

•1925 - Construirea corpului internatului

În data de 3 ianuarie 1925, ca urmare a cererii depuse în 1924 de conducerea Școlii elementare de comerț, reprezentată de D-l C. Ursescu, Primăria orașului București eliberează autorizația de construcție pentru un nou corp de clădire „cu subsol, parter și etaj din zid masiv conf. planului aprobat întocmit de D-l Architect M. Mihalcea”[43].

Proiectul propunea ridicarea, pe terenul de 835 mp primit în anul 1902 de la Primărie, a unui internat, răspunzând astfel nevoilor școlilor elementare din capitală de

Fig. 6 Etapa 1925 - Plan de situație
Sursa: Arhiva PMB, Fond PMB, Dosar 347/1924

Fig. 8 Etapa 1929-1934 - Plan de situație pentru supraetajarea corpului principal -1934
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 712/1929

cazare a elevilor proveniți din mediul rural și cu o situație financiară redusă. Clădirea propusă urma să fie situată pe colțul parcelei triunghiulare a școlii, cu deschidere atât la strada Plantelor, cât și la strada Ștefan Mihăileanu (fig. 5). De remarcat este apariția, în timpul procesului de autorizare, a unor ușoare modificări ale proiectului inițial, având la bază necesitatea respectării alinierilor decretate, care prevedeau lărgirea străzilor Plantelor și Mihăileanu la 12 m și strada Traian la 20 m, plus reguli specifice rezolvărilor de colț. Astfel, partea de colț a clădirii, propusă inițial în unghi drept (fig. 6), este modificată prin aplicarea unei curbe de 7 m la intersecția celor două străzi, suprafața rămasă liberă în urma acestei modificări, cât și a celorlalte retrageri cerute (fig. 7), însumând un total de 64.56 mp, urmând să fie expropriată.

40 *Ibidem*.

41 Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București, Fond PMB Serviciul Tehnic, Dosar 1205/1895.

42 Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul Agriculturii. Serviciul Arhitecturii 1889-1905, Dosar 3/1895.

43 Primăria Municipiului București, Serviciul Arhivă Acte Administrative, Fond PMB, Dosar 347/1924.

La controlul autorizației din data 16 mai 1927, noua construcție era terminată, singurele lucrări rămase fiind cele de tencuială a exteriorului[44].

• 1929-1934 - Extinderea corpului principal existent și supraetajarea etajului 2

În anii ,30, corpul principal al Școlii comerciale este extins din nou, atât prin adăugarea unui nou volum, cât și prin supraetajarea cu etajul 2.

Astfel, la data de 23 iulie 1929, Primăria Municipiului București autorizează a se construi pe strada Traian nr. 165 „la față pe aliniere și retras în legătură cu corpul de clădire existent, două adaosuri de construcție din nou, cu pivnițe, parter și etaj conform planului aprobat [...]"[45] În această etapă este construită partea de clădire de colț de la intersecția străzilor Traian și Ștefan Mihăileanu. Răspunzând aceloraşi cerințe de aliniere, noul volum alipit clădirii vechi și devenit parte integrantă din acesta, este gândit pe curb, rezultând în urma trasării unui cerc cu raza de 6 m. La momentul respectiv, sala nou adăugată de la etajul 1, care astăzi reprezintă marea sală de festivități cu supantă, era dispusă pe un singur nivel și nu avea încă scară interioară, balcon și supantă, acestea urmând să fie adăugate într-o etapă viitoare. Noul volum prevedea, de asemenea, scara de formă curbă într-o rampă, care făcea legătura între cele două niveluri. Tot în această etapă, de cealaltă parte a corpului principal, este adăugat un nou volum, mult mai redus ca suprafață, care extindea și mărea veche locuință a directorului (așa cum fusese ea gândită în 1895), transformând-o în spații administrative și săli de curs[46].

O nouă autorizație este dată de Primăria Municipiului București la data de 27 august 1934, de această dată pentru suprapunerea construcției existente cu al doilea etaj, conform proiectului aprobat (fig. 8 - 11), realizat de doamna arhitect Virginia Haret[47]. Etajul cel nou, care nu se întindea și peste zona curbă de colț realizată cu câțiva ani înainte, era împărțit în totalitate în săli de clasă și câteva grupuri sanitare.

Este foarte posibil ca în această etapă, odată cu suprapunerea etajului 2, să fi fost modificat substanțial și aspectul exterior al clădirii, aceasta primind atunci un nou limbaj arhitectural, așa cum rezultă din imaginea de arhivă identificată (fig. 1 și fig. 13).

• 1938 - Construirea volumului de legătură între corpul principal și corpul internatului

Ultima etapă majoră în evoluția arhitecturală a clădirii Colegiului „A. D. Xenopol" are loc în anul 1938, când se încep demersurile pentru realizarea volumului de legătură între corpul principal și corpul internatului, situat la intersecția străzilor Traian și Plantelor (fig. 14). Astfel, la data de 18 iunie 1938 este înregistrată la Primăria Municipiului București cererea Liceului Comercial Marele Voievod Mihai pentru „prelungirea localului Liceului Parter și 3 etaje", însoțită de planșele desenate ale proiectului asumat de D-l Arhitect Inspector G-ral I. Paxino (fig. 15). Pentru realizarea lucrărilor este însărcinată antrepriza D-lui V. Teodorescu, cu domiciliul în Buzău[48].

Volumul nou propus se desfășura pe câte o suprafață de 171,50 mp la parter și etajul 1, în timp ce pentru fiecare dintre etajele 2 și 3 era prevăzută câte o suprafață de 126,50 mp. Spațiile rezultate erau destinate unei săli de gimnastică la parter și mai multor săli de clasă la parter și la celelalte niveluri.

• 1940-prezent - Lucrări diverse

Începând cu anul 1940, clădirea generală a actualului Colegiului „A. D. Xenopol" este în starea sa finală, volumele, configurația spațiilor interioare, cât și plastică exterioară a fațadelor arătând în mare parte ca în prezent.

Într-un dosar privind inventarierea bunurilor publice și datând din anii 1940-1941, păstrat în fondurile Primăriei București[49], regăsim releveele tuturor nivelurilor, dar și câteva fotografii de la momentul respectiv, ilustrative pentru aspectul și plastica arhitecturală ale clădirii la acel moment. (fig. 1, 13, 14)

Pentru perioada cuprinsă între anii 1940 până în prezent, în care imobilul a fost afectat de cutremure, războaie, dar și de schimbările majore produse odată cu venirea regimului comunist, nu am reușit să identificăm decât parțial intervențiile care au avut loc în arhitectura clădirii, majoritatea constând însă în diverse reparații și lucrări uzuale de întreținere. De-a lungul acestui timp, o bună parte dintre finisajele și mobilierul inițial au fost înlocuite, în general fără o prea mare considerație față de materialul istoric a ceea ce astăzi reprezintă monument cu valoare culturală deosebită pentru istoria învățământului economic în România.

Din analiza *in situ* a clădirii liceului, realizată în luna februarie 2021, rezultă clar că în trecutul recent au existat și alte intervenții asupra clădirii, precum înlocuirea învelitorii sau a multora dintre finisajele interioare și exterioare.

Amplasament, configurare și limbaj arhitectural

Amplasament

Colegiul Economic Xenopol, cunoscut în trecut și ca fosta Școală Franceză sau ca prima Școală comercială din București, este situat astăzi pe strada Traian nr. 165, sector 2, București, și face parte din Zona Protejată nr. 05 - Carol și din Zona Protejată nr. 19 – Traian. Un aspect important al amplasamentului este situarea pe o parcelă de colț de formă triunghiulară, cu deschidere la stradă pe toate cele trei laturi ce definesc limitele parcelei actuale, după cum este menționat anterior, pe străzile Traian, Plantelor și Ștefan Mihăileanu. Aceasta contribuie la generarea scuarului spre Bulevardul Pache Protopopescu, format între arterele Traian, Avram Iancu și Ștefan Mihăileanu. Corpul principal, ce reprezintă construcția inițială a clădirii pentru Școala Franceză, după, cel mai probabil, proiectul lui Paul Gottereau, ulterior extins în mai multe etape, inclusiv prin contribuția arhitectei Virginia Haret, constituie frontul construit la strada Traian. Capătul său din intersecția străzii Traian cu Ștefan Mihăileanu generează un ax aproape perpendicular pe Bulevardul Pache Protopopescu (fig. 16). Pe cealaltă parte a parcelei, vechiul corp al internatului a fost dezvoltat cu fronturi construite pe alte două artere, Plantelor și Ștefan Mihăileanu. Compoziția de colț a acestuia constituie capăt de perspectivă pe strada Mihăileanu, contribuind prin compunerea cu imobilul de vis-a-vis la imaginea ambientală a intersecției Plantelor cu Mihăileanu (fig. 17). Corpul principal și vechiul corp al internatului se racordează printr-un corp de legătură, așezat în colțul de Sud-Vest al parcelei (fig. 18). Odată cu finalizarea acestuia au rezultat fronturi construite continue pe două din cele trei laturi ale parcelei

44 *Ibidem.*

45 Primăria Municipiului București, Serviciul Arhivă Acte Administrative, Fond II Negru - Dosar 712/1929.

46 *Ibidem.*

47 *Ibidem.*

48 Primăria Municipiului București, Serviciul Arhivă Acte Administrative, Fond II Negru, Dosar 439/1938.

49 Primăria Municipiului București, Serviciul Arhivă Acte Administrative, Fond II Negru, Dosar 370/1941.

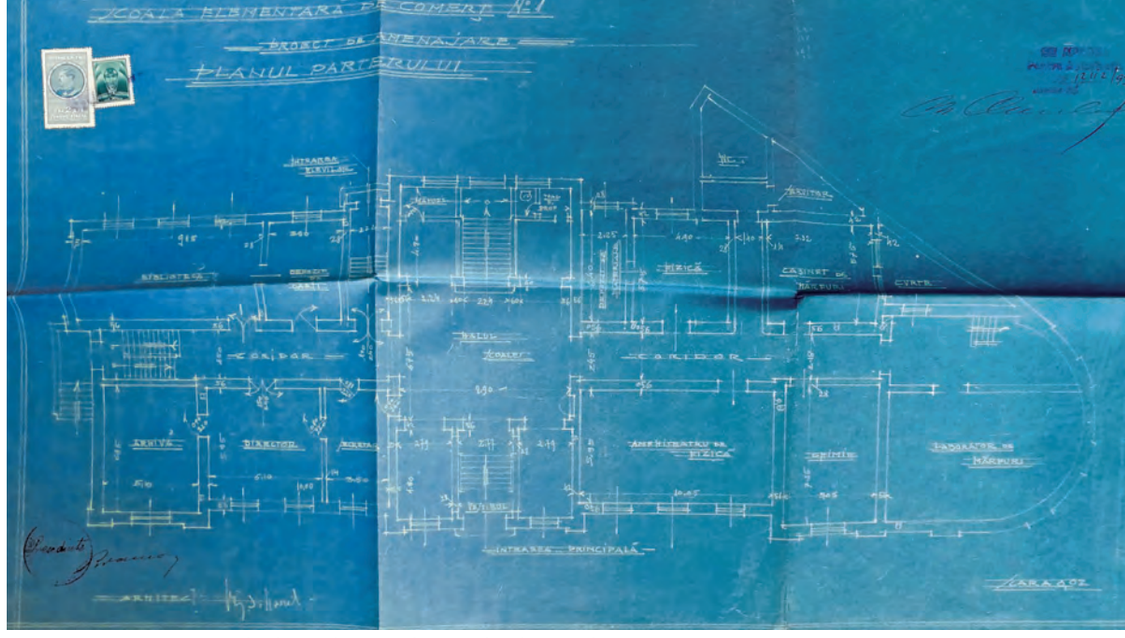

Fig. 9 Etapa 1929-1934 - Planul parterului cu extinderea cu volumul semicircular
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 712/1929

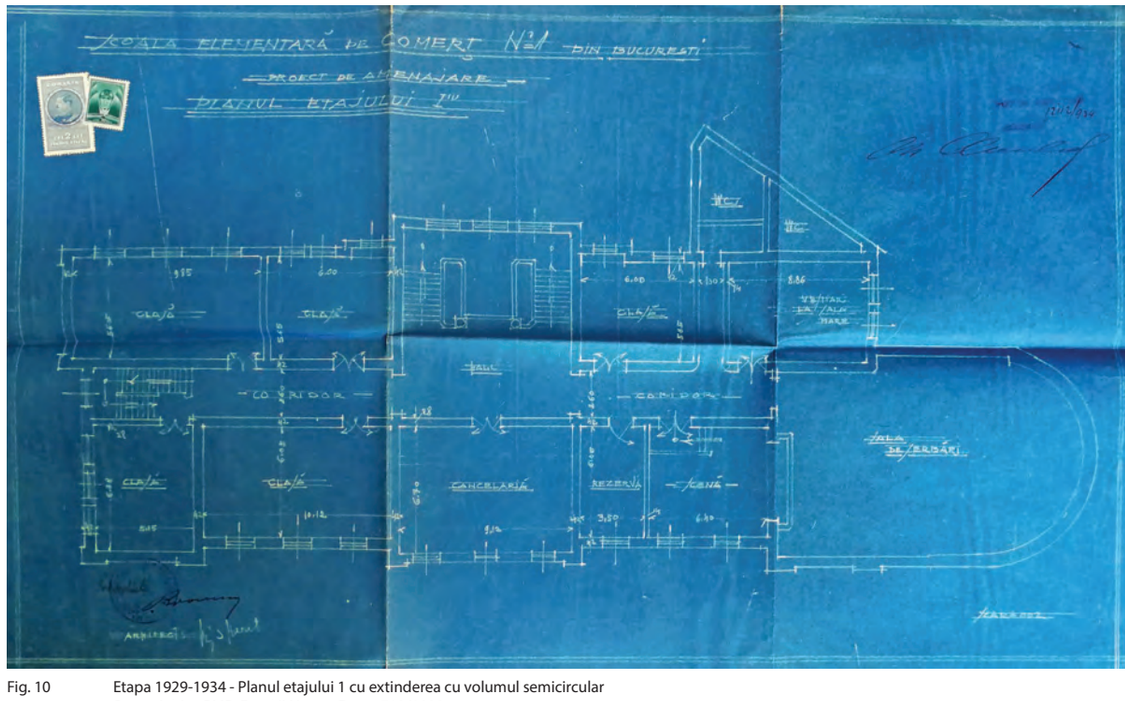

Fig. 10 Etapa 1929-1934 - Planul etajului 1 cu extinderea cu volumul semicircular
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 712/1929

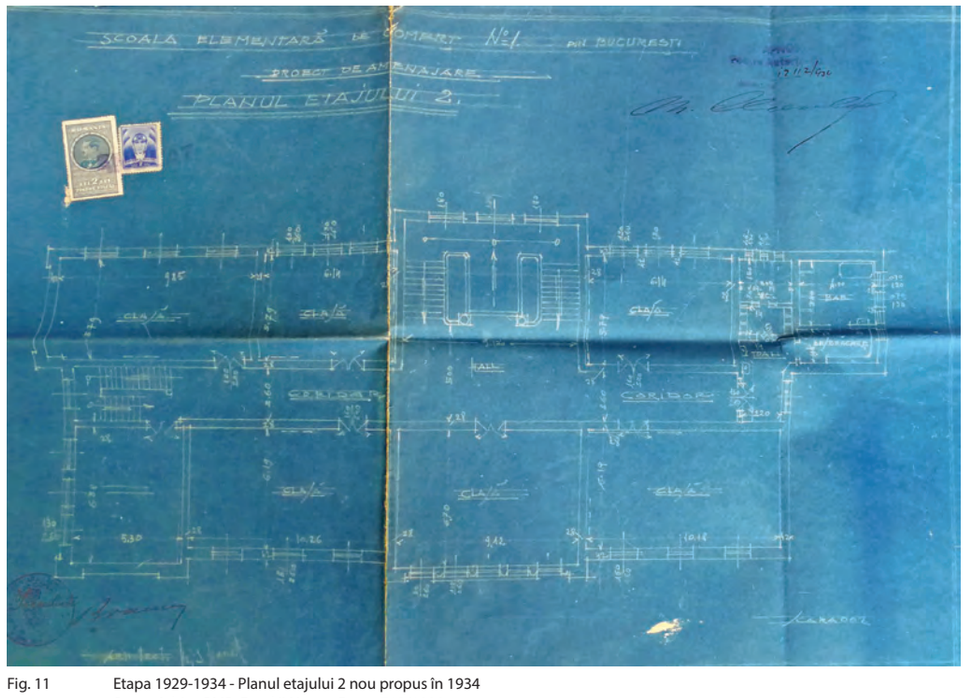

Fig. 11 Etapa 1929-1934 - Planul etajului 2 nou propus în 1934
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 712/1929

Fig. 12 Clădirea imobilului studiat înainte de extinderea cu volumul semicircular și supraetajare (ante 1929)
Sursa: ***, Grupul școlar economic administrativ „A. D. Xenopol" 1895-1995, București, Editat de Banca Română de Comerț Exterior S. A., 1995, p. 9.

Fig. 13 1941 - Corpul internatului văzut dinspre intersecția străzilor Plantelor și Ștefan Mihăileanu
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 370/1941

Fig. 14 1941 - Volumul de legătură între corpul principal și corpul internatului văzut dinspre intersecția străzilor Plantelor și Traian
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 370/1941

Fig. 15 Etapa 1938 - Construirea volumului de legătură între corpul principal și corpul internatului / Plan de situație cu retragerile cerute
Sursa: Arhiva PMB, Fond II Negru, Dosar 439/1938

Fig. 16 Fațada corpului principal văzută dinpre Bd. Pache Protopopescu - 2021

(străzile Traian și Plantelor), iar cea de-a treia este construită pe jumătate din lungimea sa (strada Ștefan Mihăileanu), fapt ce a generat în mijlocul parcelei spațiul curții de recreație (fig. 15).

Prin evoluția arhitecturală, vizată de operațiile majore de la finalul secolului al XIX-lea de rectificare a tramei stradale și de densificarea neomogenă a fondului construit istoric din această zonă, actualul colegiu se remarcă la nivelul țesutului urban prin edificare perimetrală pe parcelă, fronturi construite pe lungime mare și plastica arhitecturală.

Configurare și limbaj arhitectural

Clădirile colegiului sunt dispuse planimetric în formă de „C", cu deschiderea orientată către strada Ștefan Mihăileanu, de unde se face accesul în curtea de recreație. Intrarea principală (accesul profesorilor) se realizează din strada Traian și intrarea secundară (accesul elevilor) din incinta imobilului (acces în curtea de recreație din str. Ștefan Mihăileanu).

Corpul principal are în prezent un partiu elaborat. Clădirii inițiale cu plan dreptunghiular din strada Traian,

Fig. 17 Imagine de ansamblu dinspre strada Traian - 2021

Fig. 18 Vechiul internat văzut dinspre intersecția str. Traian cu str. Ștefan Mihăileanu înspre str. Plantelor - 2021

Fig. 19 Fațada corpului principal văzută dinspre str. Traian - 2021

Fig. 20 Imagine de ansamblu dinspre str. Ștefan Mihăileanu - 2021

cu rezalituri mediane pe fațadele lungi, cu două niveluri și pivnițe, i-au fost adăugate pe laturile scurte și pe cea lungă dinspre curte extinderi pe două niveluri. Ulterior, a suportat o supraetajare generală, cu acoperiș în patru ape, decroșat la rezalituri, și a primit pe latura scurtă dinspre Nord o extindere de plan semicircular[50], cu două niveluri, cu acoperiș în două ape, racordat la forma semicirculară[51] (fig. 16). Corpul de legătură[52] prezintă un plan trapezoidal la subsol și parter, celelalte două niveluri înscriindu-se într-un „L", cu acoperiș cu lucarne (fig. 17). Corpul vechiului internat[53] se dezvoltă pe un plan în formă de „V", cu demisol și două niveluri, acoperiș în două ape, cote diferite ale coamei și lucarne pe laturile lungi și la intersecția acestora (fig. 18).

În privința tratării exterioare, s-a optat pentru o arhitectură îngrijită, puțin rigidă, cu elemente de influență clasică organizate în registre. Decorația nu este deloc neglijentă, dar s-a realizat din raționalismul specific epocii, al *raționalismului pitoresc*. Se remarcă o inconsecvență în tratarea unor detalii, fiind evidentă atenția pentru fațadele expuse spațiului public și cumpătare pentru cele expuse curții de recreație. Caracterizat de un ax de simetrie transversal, rezaliturile, registrele orizontale, ritmul plin-gol și regimul de înălțime conferă corpului principal un caracter dominant.

Accentul decorativ este dat atât de elevația rezalitului median dinspre strada Traian, prin colțuri subliniate prin grosimea zidăriei, finisaj și creșterea numărului de goluri de la parter către etajul al doilea și tratarea plastică diferită a acestora, cât și de registrul primului etaj, delimitat de celelalte niveluri de profilaturi orizontale accentuate și cu decorații pe finisajul de câmp din cărămidă.

Rezalitul median prezintă la parter intrarea profesorilor, marcată de o consolă puțin adâncă, decorată de o friză ce desparte registrul parterului de cel al etajului întâi. Consola este susținută de doi contraforți în formă de „S" profilați, ce se termină în partea superioară cu un motiv floral și în partea inferioară cu o palmetă. Pentru acest segment, friza dintre parter și etajul întâi prezintă sub consolă denticuli. Intrarea profesorilor are o ușă monumentală din fier forjat, amplasată într-un gol terminat în arc bombat, cu cheia de boltă individualizată printr-un pandant de dimensiuni mari. De o parte și de alta se găsesc două ferestre înguste. Aceste goluri sunt reluate și la etajul întâi, cu mențiunea că deschiderea ce corespunde ușii a fost împărțită în două, fiind astfel generate patru ferestre, de această dată terminate cu buiandrug. La etajul al doilea, cele cinci ferestre cu arc din cărămidă în plin-cintru sunt flancate de stâlpi cu profiluri orizontale masive, ce sprijină pe un solbanc continuu, sub care se află panouri cu cărămida aparentă (fig. 19).

Pe lângă expresia plastică a rezalitului median, se remarcă și tratamentul diferit al etajului întâi față de celelalte niveluri[54]. Finisajul de câmp este reprezentat de cărămida aparentă, peste care sunt reliefate pe parapetele ferestrelor rame tencuite ale panourilor dreptunghiulare cu centrul decorat. Acest tratament se continuă parțial și pe fațada spațiului semicircular aferent sălii de festivități[55], cu deosebirea că stâlpii dintre șpaleții cu cărămidă în care sunt amplasate ferestrele sunt tencuiți. Unul din semnele funcțiunii pe care o găzduiește extinderea de formă semicirculară – sală de festivități – este redat de forma ferestrelor, mai generoase ca dimensiune, terminate în arc în plin-cintru[56], marcate puternic de o succesiune de bandouri și profiluri, cu capetele inferioare unite și punctate deasupra cheii de arc cu pandante masive (fig. 16).

Corpul de legătură nu se individualizează prin plastica fațadelor[57] dinspre străzile Traian și Plantelor. Tratarea estetică a acestora este plată[58], singurele elemente preluate din arhitectura corpului principal fiind terminația în arc bombat din cărămidă aparentă a ferestrelor, consecvența ritmului plin-gol pe verticală, soclu înalt cu profil masiv de capăt, cornișă înaltă profilată. De remarcat este faptul că cel de-al treilea etaj primește un profil continuu ce accentuează linia parapetului ferestrelor, care corespunde ca nivel cu cornișa corpului principal.

Corpul fostului internat a fost conceput ca o clădire de colț. Spațiul central - semicircular[59] și cu trei travee, articulează două aripi cu fronturi liniare pe străzile Plantelor și Mihăileanu. În elevații se pune accent pe partea centrală, care se detașează de aripile paralele cu axul străzilor, situându-se într-un plan mai avansat decât acestea, având o înălțime mai mare decât ele și fiind tratate diferit din punct de vedere estetic. Elementele comune sunt totuși terminația soclului, ce alternează profilul semicircular orizontal cu panourile ferestrelor demisolului, solbancul continuu al ferestrelor de la parter și paramentul cu bosaje imitate în tencuială, cu rosturi mici, margini netede și câmp drișcuit.

Partea centrală prezintă la parter ferestre cu arce în plin cintru, golurile fiind subliniate de o succesiune de arhivolte, iar la etaj ferestrele prezintă o compoziție eclectică - finalizate cu arc plat decorat, marcate de un solbanc individual cu câte doi denticuli la fiecare capăt, cu panou în grosimea parapetului, cu un profil orizontal masiv la partea superioară traversat de un pandant de dimensiuni mari. Simetria este aproape completă[60], definită din axul central al zonei semicirculare prin unirea capetelor arhivoltelor prin aceeași profilatură, dar dispusă orizontal. Se remarcă pe fațada traveei din strada Mihăileanu transformarea în fereastră a unui fost gol de ușă.

Tratamentul estetic diferit al celor două aripi ale vechiului corp al internatului diferă prin marcarea verticalei ferestrelor și prin bandoul orizontal din cărămidă în zimți. Ferestrele parterului și cele ale etajului sunt dispuse într-un

50 Intervențiile de supraetajare și extindere cu volumul semicircular au avut loc în perioada 1929-1934.

51 Distribuirea spațiilor se face de-a lungul a două axe mediane de simetrie, dispuse transversal și longitudinal. Sălile de curs și alte încăperi cu funcțiuni conexe se accesează din holurile dispuse la fiecare nivel, ce constituie axul median longitudinal. Circulația verticală și spațiile destinate corpului profesoral se dezvoltă pe axul median transversal, care determină și simetria fațadelor de est și vest. La parter, la intersecția celor două axe, se formează un nod de circulație ce constituie un hol central generos. Accesul profesorilor, poziționat în rezalitul central, conduce într-un vestibul și apoi într-un hol central. În latura sudică a holului longitudinal este dispusă o circulație verticală de dimensiuni mai modeste, într-o singură rampă, îngustă. Subsolul este compus din două spații amplasate la sud și la nord de rezalitul central, accesate separat din curtea de recreație. Subsolul sudic prezintă o singură încăpere și cu o sacră într-o singură rampă. Subsolul nordic prezintă cinci încăperi și un hol de acces, cu un chepeng, cu scară în două rampe, din care una este balansată. Încăperile boltite prezintă aerisiri atât spre strada Traian, cât și spre curte.

52 Realizat în 1938.

53 Realizat în 1925.

54 Registrul orizontal al parterului prezintă un soclu generos, înalt de aproximativ 1m, terminat într-un profil masiv, rectangular, simplu. Tencuiala de câmp a parterului are rosturi orizontale adâncite. La etajul al doilea, finisajul general este din tencuială, cărămida fiind aparentă doar la arcele și panourile parapetelor ferestrelor.

55 Prin extinderea din perioada 1929-1934, este posibil să fi avut loc o reinterpretare a fațadei principale a fostei Școli Franceze, astfel că în prezent cunoaștem o imagine exprimată în același limbaj plastic.

56 O intervenție ulterioară este închiderea arcelor prin plinurile de deasupra buiandrugilor montați la nașterea arcelor și traversele ce „taie" parapetele.

57 Și nici prin planimetrie.

58 Diferită de cea din proiectul inițial. Ferestrele prezentau marcarea cheii arcului bombat prin pandant cu tencuială și panouri pentru parapete, tencuială cu rosturi pronunțate la parter, tencuială pieptănată la primul și la cel de-al doilea etaj, profilatură între etajul al doilea și cel de-al treilea, tencuială lisă și solbancuri profilate discontinui la cel de-al treilea etaj.

59 Proiectul inițial prevedea o latură dreaptă spre intersecție, și nu un volum circular adosat traveelor.

60 Fațada traveei din strada Mihăileanu prezintă trei goluri, pe când fațada traveei din strada Plantelor prezintă două goluri atât la parter, cât și la etaj.

Fig. 21 Scara de onoare din corpul principal - 2021

Fig. 22 Scara de onoare din corpul principal - 2021

Fig. 23 Sala de festivități din corpul principal - 2021

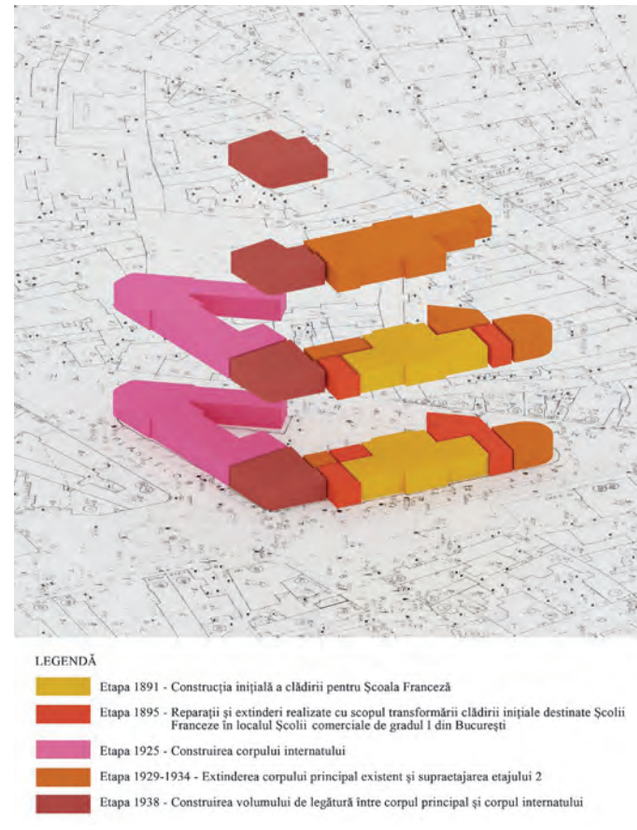

Fig. 24 Etape de construcție și extinderi la imobilul din strada Traian nr. 165

plan retras în grosimea zidului, contrabalansând prin noul ritm orizontalitatea elevației. De această dată, golurile ferestrelor dispuse la nivelul parterului se încheie în arc plat cu umeri, iar la etaj sunt preluate ferestrele cu arc bombat din cărămidă aparentă, cu pandant din tencuială la cheia arcului, cu solbanc individual cu un denticul la fiecare capăt și cu panou pe parapet. Și pe fațada la stradă a aripii de Vest se observă transformarea în fereastră a două foste goluri de ușă.

Fațadele celor trei corpuri spre curtea de recreație sunt tratate mai uniform și mai simplu, dar principiile compoziționale sunt aceleași, iar intervențiile de-a lungul timpului au fost mai consistente[61].

Din curte, se remarcă rezalitul central al corpului principal (fig. 20). Cu o elevație care relevă funcțiunea spațiului – circulația verticală, aceasta prezintă ferestre generoase, dezvoltate pe verticală, dispuse în plan retras față de cel al fațadei, prevăzute la diferite niveluri cu arce în plin cintru din cărămidă, panouri din cărămidă pe parapete, arce bombate sau buiandrugi drepți. Alte tipuri de tratare estetică a ferestrelor și a paramentului au fost preluate din limbajul fațadelor spre spațiul public pentru restul elevațiilor spre curtea de recreație ale acestui corp și ale corpului de colț (fig. 21). Pentru vechiul corp al internatului, limbajul estetic al elevațiilor spre curtea de recreație reia regulile compoziționale ale fațadelor liniare spre stradă, astfel că la parter se întâlnesc ferestrele cu arce plate cu umeri dispuse în același plan cu ferestrele parterului cu arc bombat și bandoul orizontal din cărămidă dispusă în zimți.

La interior se evidențiază aparatul de intrare, scara de onoare și sala de festivități din corpul principal. Accesul profesorilor, poziționat în rezalitul central, conduce într-un vestibul din care se accede holul central și apoi scara centrală. Holul central prezintă goluri de acces cu arce bombate, dar și nișe tratate în aceeași manieră. Plafonul expune sincer rețeaua de grinzi de aceeași înălțime, cu profilatură între golurile rezultate din intersecția grinzilor. Circulația verticală (fig. 21-22) este reprezentată de o scară generoasă, în trei rampe pe nivel, cu vang central, rigidizare metalică

61 Prin construirea unor încăperi tip vestibul sau a unor copertine, prin închiderea unor goluri, prin apariția altor goluri etc.

sub rampele de la ultimul nivel și ochiuri de scară late, marcată de o linie clară a grinzilor întoarse de vang și de mână curentă din metal, cu sublinierea unei imagini estetice ce aparține modernismului interbelic. Sala de festivități (fig. 23) se dezvoltă astăzi pe două niveluri. Parterul facilitează accesul în sală, zona scenei (cu aparatul aferent) și zona spectatorilor, iar supanta, intervenție ulterioară, găzduiește camera tehnică și extinde suprafața pentru spectatori. Sălile de clasă de la nivelul parterului și al etajului întâi prezintă plafoane cu bolțișoare.

Comparând aspectul corpului principal prezentat de fotografiile istorice cu stadiul actual, constatăm că atât volumul general, cât și configurația planimetrică și caracteristicile fațadelor principale sunt în mare parte cele din perioada 1938. Au avut totuși serii de intervenții care au asigurat în fapt adaptarea corpurilor actualului colegiu la cerințele și la standardele funcționale. Majoritatea sunt cele de recompartimentări în vederea introducerii unor dotări specifice laboratoarelor, a măririi unor săli de clasă, a grupurilor sanitare, a vestiarelor, de modificare a finisajelor interioare, în conexiune cu fațadele, prin închiderea unor goluri și schimbarea tâmplăriei originare.

* * *

Colegiul A. D. Xenopol din București ocupă un loc aparte atât pentru începuturile și evoluția instituțională a programului educațional de profil comercial și economic, cât și pentru dezvoltarea programului de arhitectură al edificiilor de învățământ din țara noastră. Fiecare etapă de construcție a adus noi soluții în raport cu cerințele și necesitățile momentului, fără a afecta utilitatea funcțională și limbajul plastic inițiale. Mai mult, acestea au contribuit, printr-o abilă abordare, la crearea unui ansamblu unitar, care astăzi reprezintă un reper al fondului construit din zona în care se situează.

Cercetarea istoriei colegiului, atât de necesară pentru scrierea unui fragment al evoluției învățământului din România, a coincis cu recenta sărbătorire a celor 125 de ani de la înființare a instituției, ale cărei valori istorice, memoriale și bineînțeles arhitecturale sunt recunoscute inclusiv prin situarea acesteia pe Lista monumentelor istorice.

Bibliografie

1. Lucrări generale, articole și studii	***, *Grupul școlar economic administrativ „A. D. Xenopol" 1895-1995*, București, Editat de Banca Română de Comerț Exterior S. A., 1995.
	DJUVARA, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, București, Editura Humanitas, 2013.
	PETRESCU, Ioana-Maria, *Eclectismul și arhitectura instituțiilor publice din București. Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, teză de doctorat, București, Universitatea de arhitectură și urbanism „Ion Mincu", 2011.
2. Documente de arhivă	Arhivele Naționale ale României, Direcția Municipiului București
	Fond PMB Serviciul Tehnic - Dosar 60/1891 și Dosar 1205/1895.
	Arhivele Naționale Istorice Centrale
	Fond Ministerul Agriculturii. Serviciul Arhitecturii 1889-1905 - Dosar 3/1895
	Primăria Municipiului București, Serviciul Arhivă Acte Administrative
	Fond Il Negru - Dosar 712/1929; Dosar 439/1938; Dosar 370/1941
	Fond PMB - Dosar 347/1924
	Fond SAS - Dosar 4155/1960; Dosar 793/1971.
3. Surse cartografice	*Planul Bucureștiului* ridicat și nivelat din porunca D-lui Marelui Vornic al Departamentului Treburilor din Năuntru Barbu Știrbei după întocmirea Secției Inginerești sub direcția specială a Marelui Baron Rudolf Artur Borozin în zilele Prea Înălțatului Domn Stăpânitor Gheorghe Dimitrie Bibescu V. V., anul 1846.
	Planul Bukurestiului ridikat, tras chi-publikat din porunca Prea Înăltzatului Domn Stăpînitor Barbu Dimitrie Știrbeiu V. V., Maior Baron Rudolf Artur Borroczyn, 1852.
	Planul Orașului Bucuresci lucrat de Institutul Geografic al Armatei pentru Primăria Capitalei în al XXXIII-lea an al Domniei M.S. Regelui Carol I, 1895-1899, scara 1:5.000
	Planul orașului București – ediția oficială, 1911, scara 1:5.000
	Planul cadastral al Municipiului București, 1911, scara 1:1.000
	Planul Municipiului București, 1978.
	Planul topografic al orașului București, 1991, scara 1:2.000 și 1:500.